

*... ma a far di conto, sior maestro, si che si può insegnare! Orpo!
... ampak računati, gospod učitelj, labko otroke še vedno učite! Kajpada!*

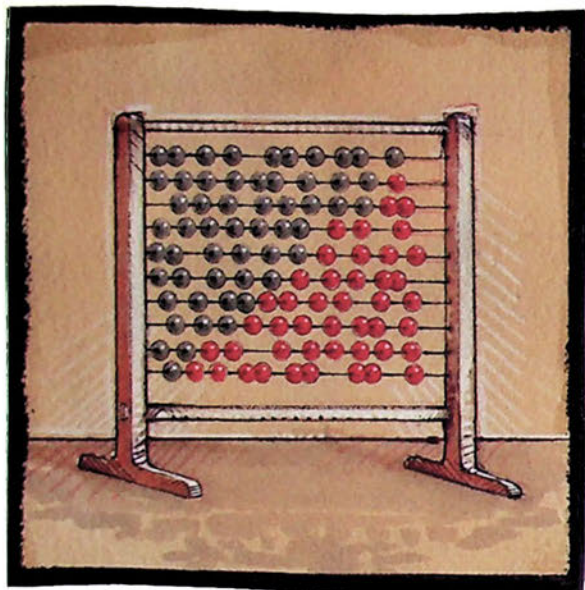
Zgodovina, zemljepis in računstvo

V šolo smo hodili peš. Zvezke, svinčnike, šilček in radirko smo imeli v torbi, na roke sešiti iz krp, z eno samo naramnico za obešanje. Mnogi so prihajali v razred bosih nog, s copatami med zvezki v torbi. Hitreje se je teklo in bolj prijetno je bilo tekati bosih nog. Drugi so prihajali v coklah in bogatejši v usnjenih čevljih. Slednji so imeli v torbi, ki je tudi bila usnjena, leseno škatlico za peresnike, peresca in barvne svinčnike znamke «Giotto». Mi, otročaji z borjača, smo se ob takem luksusu počutili kot kmetavzarji, kot so nam oni

reкли: **campagnoli**.

Stoje, vsak ob svoji leseni klopi, je cel razred zmolil Očenaš, nakar je učiteljica ukazala: «*Sedite!*» Z belo kreda je začela pisati po črni tabli pokončne črte in ležeče črtice, mi pa smo to prepisovali v zvezke, da smo se naučili držati svinčnik v roki. To je bilo prvo leto, v naslednjih letih, drugem, tretjem, četrtem in petem, pa je poučevala zgodovino, zemljepis, računstvo in italijanski jezik.

Bilo je zelo težavno naučiti se govoriti ga in Bog nas varuj, tudi pisati v njem. Najbolj so bili

v zadregi tisti, ki so v šolo prihajali bosí, malo manj tisti, ki so prihajali v coklah. Najbolj spretni so bili tisti z usnjenimi čevlji.

Da bi ugotovili ali ima nekdo več smisla za delo ali za študij, je dandanes navada napraviti test sposobnosti, ki pa ne upošteva, kakšno obutev ima kdo na nogah.

Okrog poldne je pozvonil zvonec, ki nam je dal znak za konec pouka, kar je pomenilo, da smo vsi lahko pobrali zvezke in svinčnike, jih stlačili v torbo in zdrveli ven ter po poljskih stezah šli domov. Tiste v usnjenih čevljih je vedno nekdo čakal pred šolo in jih potem pospremil stran držječ jih za roko. Mi, nagajivi, pa smo jih zasmehovali in kričali za njimi: *«daj mi, daj mi rokico»*.

Bil je to čas vojne in malo pred prevratom (leta 1943; op. prev.) so nam učiteljico nadomestili z učiteljem, ki je nosil črne pološčene škornje, ki so mu segali do pod kolen. Drugi učitelji so o njem pravili, da je pravi rodoljub. Čas, ki smo ga prebili v razredu, se je zelo skrajšal, saj je okrog desete do pol enajste ure sirena zatulila letalski alarm in mi smo vsi stekli iz stavbe in bili smo prosti, da smo se vrnil domov. Edini, ki so se vojne veselili, smo bili šolarji!

Učitelj nam je zato, ker mu je zmanjkovalo časa za poučevanje, vsak dan dajal cel seznam

domačih nalog: *«Lepo prečitajte, naučite se in zapomnite si iz knjige italijanskega jezika od strani 10 do 13; v knjigi računstva od strani 7 do 9»*. Potem pa je rekel: *«Jutri vas bom spraševal in vam bom pregledal vse napisane naloge»*. Pa se to ni nikoli zgodilo.

Edina, ki je pregledovala moje zvezke, je bila moja mati, ker sem jaz porabil manj kot pet minut za domače naloge, kar bi moralo trajati vsaj nekaj ur. Pri pregledovanju zvezkov je ugotovila, da sem pri računanju vedno *«udaril mimo»*. Da bi hitro opravil z nalogo in ne bi izgubljal časa, sem si številke za rezultat kar izmislil. Tako sem za $22 + 36$ dobil 102, in $87 - 44$ je dalo 19. Zato se je moja mati zmenila z nekim gostom naše gostilne, ki je bil skoraj eden od domačih, da me preizkusi, ali sem tako len, da se mi ne ljubi delati nalog, ali pa še huje, da ne znam še računati. Ko je hotel plačati, naj bi poklical mene, da sem mu zaračunal. Za naročeno četrť in še osminko litra mi je plačal z bankovcem za 10 lir, da bi videl, ali mu bom vrnil pravilno izračunan ostanek. No, jaz se nisem nikoli zmotil.

«Torej računati zna, potemtakem je problem nekeje drugje. Vidim, da bom morala iti na razgovor z učiteljem.» Tako je morala razmišljati moja mati. S težavo ga je po italijansko vprašala kako, da ne pregleduje nalog, ki so jih naredili učenci, in ali je ugotovil, da nisem dovolj marljiv, ali pa sem bil brez volje in len. Italijanske besede, kot **svogliato**, **pigro** in **diligente** (brez volje, len in marljiv), je po tihem ponavljala celo pot do šole, da bi se znala dobro izraziti in se ne bi osmešila pred učiteljem.

Učitelj jo je poslušal, nato pa kar nejevoljno odgovoril: *«Vidite, gospa, časa je malo, smo v vojni in se ne ve, kako se bo končala; Duce-ja ni več, kralj je zbežal, res ne vemo, kaj naučiti te otroke ...»* in tako naprej. Moja mati za trenutek ni dojela, s kom ima opraviti, potem pa je opazila učiteljeve zloščene črne škornje do kolen, in se ji je posvetilo. Takoj mu je vskočila v besedo in odgovorila: *«Gospod učitelj, me ne zanima, ali vašega Duce-ja ni več in ali je kralj zbežal, ampak računanja lahko še vedno učite otroke, dajmo no, gospod učitelj! Pustite zgodovino in zemljepis za tedaj, ko bo konec te zmešnjave,*

ampak računati, gospod učitelj, labko otroke še vedno učite! Kajpada!

Na račun tega dogodka, povedanega spet in spet, so se nasmejali vsi gostje naše gostilne. Meni so prepovedali, da bi se smejal. Zaprt v sobici, sem moral resno seštevati in odštevati s pomočjo računalna na kroglice, ki mi ga je podarila teta iz Gorice.

Dandanes

Za računanje, dandanes otročaji uporabljajo žepni kalkulator in mislijo, da je **pallottoliere** (kroglično računalno) nekdo, ki strelja kroglice. V šolo hodijo vsi obuti v usnjene čevlje in povrh vsega imajo tudi žepni telefon, da se pogovarjajo s prijatelji. Brez kančka olike to počnejo tudi med poukom. In zgodovini, ki nam jo razlagajo ali pripovedujejo, čeravno ni tista iz časov Duceja, malo manjka! Pogled nazaj, da bi razumeli, kdo smo bili in odkod prihajamo, torej zgodovina,

je še vedno megla ali bolje izmišljotina! Ampak, kar me najbolj boli, je to, da so furlanski izobraženci, ki se imajo za zgodovinarje, pa so v želji, da bi na hitro opravili svoje delo, kot sem jaz delal svoje računske naloge, tudi malo čudaški!

Našim zgodovinarjem zares manjka kakšna teta iz Gorice, ki bi jim podarila kroglično računalno.

*Besede v **debelem tisku** označujejo italijanske izraze, katere smo furlanski otroci začeli uporabljati že v šoli, v prepričanju, da lepše in bolj razumljivo govorimo. Tako smo nadaljevali tudi v kasnejših letih, ne da bi se kdaj vprašali, ali je njihova raba pravilna ali ne. Še danes so mnogi, ki niso prenehali s to razvado.*

Opomba prevajalca:

V prevodu sem pretežni del italijanskih besed v **debelem tisku** izpustil, ker za razumevanje besedila niso potrebne.

NOTE

Racconto tratto da “**Nassût in ostarie**” serie di racconti in idioma friulano.

Autore Paolo Viola.

Grafia e grammatica dal movimento letterario di “**Risultive**” lo ritengo ancora un valido punto di riferimento.

Disegni di Nicola Montemorra.

La traduzione dal friulano in sloveno e di Bruno Bensa.

Spicelapis	=	tempera matite
Pezzot	=	cencio
Discolz	=	scalzo
Papuzzis	=	ciabatte

Corean	=	cuoio
Par intivâ	=	per capire
Ju cojonavin	=	li burlavamo
Marilamp	=	baleno

OPOMBE

Zgodba iz serije zgodb v furlanskem jeziku “**Rojen v gostilni**”, avtor Paolo Viola.

Uporabljeni sta pisava in slovnica furlanskega po literarnem gibanju **Risultiva**, ki ga avtor smatra za veljavno referenco.

Iz furlanskega jezika prevedel Bruno Bensa.

Avtor risb Nicola Montemorra.